

MEMOIRELITTERATUR.

H. R. MAGNUS: *En gammel Læges Liv og Oplevelser*. Kbh. 1920. Chr. F. Rømer.

Skønt Memoirelitteraturen mere hører hjemme under Personallhistorien end under Lokalhistorien, kan der dog gives Grænsetilfælde, og herunder maa den foreliggende Bog henregnes. — Forf., der er født i Slagelse 1824, skildrer først sin Barndom her, og giver et livfuldt Billede af Byen paa denne Tid og hvorledes Livet formede sig der. Bogens Hovedafsnit er dog Erindringerne fra Hobro, hvor Forf. var Læge fra 1854 til 1904. Han skildrer, hvorledes Byen saa ud, da han kom dertil, og følger dens raske Udvikling gennem et halvt Aarhundrede, og Skildringen ledsages af en Række Billeder. Et Afsnit af særlig Interesse er hans Skildring af »Landdistriktet«, Hobros Opland. Hovedsagelig er det Oplevelserne fra hans vidtstrakte Praksis hos Landbefolkningen, men de giver værdifulde Oplysninger om dagligt Liv paa Landet, Klædedragt, Husenes Indretning og Landbefolkningens Tænkemaade. Det viser Lægen som en nidkær og hjælpsom Embedsmand, men han kan ikke helt frikenes for at betragte Bønderne gennem gammeldags Embedsmandsbriller. Ikke desto mindre maa hans Erindringer betragtes som en værdifuld Kilde for de omhandlede Egnes Lokalhistorie.

Gunnar Knudsen.

FORENINGSMEDDELELSER.

Aarsmøde i Kalundborg 19.—21. Juni 1920.

Kalundborgmødet, som blev afholdt efter Indbydelse af Holbæk Amts historiske Samfund og Kalundborg Musæum, fik et i alle Henseender udmærket Forløb. Den smukke By med de mange Minder dannede en stilfuld Ramme om Stævnet; Vejret, som ellers var noget lunefuldt, blev over Forventning godt, og de halvhundrede Deltagere, som fra alle Egne af Landet drog til den gamle Stad med de fem Kirketaarne, fik en hjertelig og gæstfri Modtagelse. Det stedlige Mødeudvalg, hvis Formand var Kredslæge J. S. Møller, havde lagt alt fortrinligt til Rette og sørget for Indkvartering af Gæsterne, der straks kom

til at føle sig hjemme i disse hyggelige Omgivelser. Ved Mødet var 26 Foreninger og Institutioner repræsenterede; desuden deltog efter Indbydelse 8 yngre Historiestuderende.

Repræsentantmødet afholdtes i Raadhussalen Lørdag Aften Kl. 6¹/₄. Mødets Præsident, Amtmand *Saxild*, Holbæk, aabnede Mødet med en Velkomsttale. Han henviste til, at Amtet var rigt paa historiske Minder, og at Befolkningen ogsaa havde Forstaaelse af, at det gjaldt om at værne om dem, hvad de gode Musæer i Kalundborg, Holbæk og Stenstrup er et Vidnesbyrd om. I Kalundborg, der rummer saa mange Levninger fra forskellige Tider, er der afgjort Betingelser for et frugtbart historisk Møde. Formanden, Prof. *H. Olrik*, takkede for Amtmandens Velkomstord og bød Kollegerne Velkommen. Derefter aflagde Prof. *Knud Fabricius* Beretning om Virksomheden i det forløbne Aar. »Arbejdet har lidt en Del ved forskellige Forandringer, der i Aarets Løb har fundet Sted. Ved sidste Repræsentantmøde nedlagde jeg Hvervet som Sekretær, og Mag. *Th. B. Bang* indtraadte i mit Sted. Han kom dog kun til at virke faa Maaneder i sin Tjeneste, idet han afgik ved Døden i Januar Maaned. Han var en af de mest lovende unge Mænd indenfor den historiske Videnskab, og hans Minde vil leve længe (Forsamlingen rejser sig). Efter Bangs Død er Forretningerne ført videre af Sekretær i Stednavneudvalget, cand. mag. *Gunnar Knudsen*, der har lovet indtil videre at fungere som Sekretær. Sidste Repræsentantmøde afholdtes i Forbindelse med et Studiekursus. Dette var et Forsøg, men gav en Del Erfaringer, som man haaber at kunne drage Nytte af ad Aare. Foreningens Økonomi har hidtil været god, men trues nu fra forskellige Sider, navnlig af de stigende Trykningsomkostninger. Et Held er det, at vi i sin Tid slog vort Tidsskrift saa lille op, fordi vi haabede derved lettere at kunne gennemføre det, og det synes der trods alt at være Haab om. Paa sidste Møde var der Tale om at faa Foreningernes Bidrag forhøjet til 4 % og stryge Maksimalgrænsen 30 Kr. Ved Bestyrelsesmødet i Dec. 1919 turde man kun foreslaa den sidste Udvej, og omsendte en Skrivelse, hvori det foresloges, at der skulde foretages den Lovændring, at »dog ikke over 30 Kr.« skulde bortfalde. En Række Foreninger har givet deres Tilslutning, og Bestyrelsen er gaaet ud fra, at dette er vedtaget med alm. Stemmeflerhed. Siden den Tid er Stillingen blevet endnu vanskeligere. Fremtidig vil Trykningen koste 152 Kr. Arket, eller c. 1250 Kr. for en Aargang. Da der trykkes 600 Ekspl., bliver det mere end 2 Kr. pr. Ekspl. for Trykningen alene. Det er urimeligt, at en Mængde Musæer,

Arkiver og Biblioteker endnu ikke er Medlemmer; der maa arbejdes for at faa dem alle med«. — Mag. *H. Ellekilde* anbefaler at lade »Fortid og Nutid« trykke i et Provinstrykkeri, da dette vil blive billigere. Prof. *H. Orlrik* mener dog ikke, at der vil kunne spares videre herved.

Derefter aflagde Sektionerne Beretning. For Musæumssektionen taler Amtsforvalter *A. Holck*. Paa Sektionens Arbejdsplan staar 3 Punkter, nemlig 1) Vejledning i Konservering af Musæumssager, 2) Oprettelse af Mønsterbiblioteker for Musæerne, og 3) Udsendelse til Musæerne af Spørgeskemaer om deres Drift og praktiske Forhold. Dette sidste Skema er udarbejdet i en meget fyldig Skikkelse, idet det indeholder Spørgsmaal om alle forskellige praktiske Forhold, som Personalet, Lønninger, Besøgstid, Kataloger, Bogføring, Rengøring, Opvarmning o. lign. Man har i Forbindelse med Omsendelse af dette tænkt at rette en Henvendelse til de Musæer, som ikke er Medlemmer af Fællesforeningen, om at indtræde i denne.

For Arkivsektionen taler Landsarkivar *G. Hornemann*. Ved det afholdte Studiekursus blev der foretaget Demonstrationer af Reparering og Registrering af Arkivsager, og en Vejledning heri agtes trykt. Man har endvidere foretaget en Henvendelse til samtlige Byraad om at indmelde deres Byarkiver i Fællesforeningen, og der er hidtil kommet 17 Indmeldelser; kun eet Byraad, Randers, sendte direkte Afslag.

For Tidsskriftsektionen taler Prof. *Knud Fabricius*. Der har ikke i denne Sektion været ført Forhandlinger siden sidste Repræsentantmøde. M. H. t. Fortid og Nutid er Forholdet det, at enkelte Foreninger hidtil har faaet altfor mange Eksemplarer for Kontingentet. Det vil være rimeligt fremtidig at fastsætte Antallet til 10 Eksp. for hver Forening; til Byarkiverne er der givet Løfte om indtil 5 Eksp. Der kunde være Grund til at tage Særtryk af de vejledende Artikler for at faa disse godt udbredt.

Kæmner *O. Brandorff* spørger, om ikke Arkivsektionen kan tilvejebringe Oplysninger om, hvor Brandprotokollerne er at finde. Landsarkivar *G. Hornemann* oplyser, at vi i København har Branddirektoratets Arkiv, og at der i Amtsarkiverne findes en Del, men meget ligger hos Branddirektørerne endnu, det burde indsamles til Landsarkiverne. Musæumsinspektør *Chr. Axel Jensen* henstiller, at der fra Arkivsektionen gives Landsarkiverne en Opfordring til at være opmærksom paa dette Forhold.

Kassereren, Landsarkivar *G. Hornemann* oplyser, at Stats-

bidraget er forhøjet fra 600 til 1200 Kr. aarlig. M. H. t. Foreningernes Kontingent har der været Vanskelighed med Personalhist. Samf., der finder, at deres Aarsbidrag bliver uforholdsmæssig højt, efter at Maksimumsgrænsen er bortfaldet. Man kunde maaske tænke sig en højere Maksimumsgrænse fastsat, f. Eks. paa 60 Kr., men det vil sikkert være bedst at nedsætte et Udvalg til Behandling af dette Spørgsmaal. — Propr. *F. Hjorth* mener, at de større Samfund vil have forholdsvis lettest ved at betale, og Maksimumsgrænse bør derfor sikkert ikke sættes. Dr. *L. Bobé* oplyser, at med Dansk-norsk genealogisk Samf. er Forholdet det, at man har mange Medlemmer i Norge, og at man ikke kan forlange, at Nordmændenes Bidrag skal gaa til Dansk hist. Fællesforening. Bibliotekar *E. Haugsted* vilde gerne have sat en fast Grænse for Bidragets Størrelse. — Det vedtoges at nedsætte et Udvalg, bestaaende af Kassereren og Revisorerne.

Fra forskellig Side fremhæves det ønskelige i at faa Tidsskriftet mere udbredt, og man henstiller til Aarbogsredaktionerne jævnlige at omtale det og referere dets Indhold. Propr. *F. Hjorth* anbefaler at opfordre Foreninger og Institutioner i Sønderjylland til at indtræde som Medlemmer. Prof. *Knud Fabricius* vilde foretrække, at der i Sønderjylland dannedes historiske Amtssamfund som i det øvrige Land; imidlertid vil rimeligvis »Sønderjyske Aarbøger« blive fortsat. Foreslaar Subskriptionsprisen paa »Fortid og Nutid« forhøjet til 5.00 (for Medl. af Amtssamfundene 2,50), og den forhøjede Pris gældende for den Aarg., som er i Trykken. Dette vedtoges. — Paa Forslag af Musæumsinsp. *Chr. Axel Jensen* vedtoges det at fordele nogle Eksemplarer af det i Trykken værende Genforeningshæfte af »Fortid og Nutid« i Sønderjylland. — Der stilles af Akademifuldm. *L. F. la Cour* Forslag om at optage Forlagsannoncer paa Tidsskriftets Omslag; cand. mag. *Gunnar Knudsen* mener dog ikke, at Forlagene vil have større Interesse herfor, da de ikke engang finder det lønnende at sende Bøger til Anmeldelse i Tidsskriftet.

Ved Styrelsesvalget nedlagde Prof. *H. Olrik* sit Hverv som Formand, og meddelte, at han ønskede at træde tilbage, og opfordrede til at vælge Foreningens mangeaarige Sekretær Prof. *Knud Fabricius*.

Til Styrelsen valgtes da Prof. *Knud Fabricius* (Formand); de afgaende Styrelsesmedlemmer Landsarkivar *G. Hornemann* og Pastor *P. Severinsen* genvalgtes; nyvalgte blev Musæumsinspektør *Chr. Axel Jensen* og cand. mag. *Gunnar Knudsen*. Prof. *Knud Fabricius* takkede Prof. *H. Olrik* for det store og udmær-

kede Arbejde, han havde gjort for Fællesforeningen. Prof. Olrik havde nu været Formand siden Koldingmødet i 1911, da Prof. Nyrop trak sig tilbage, og han havde paa en sjælden Maade forstaaet at gøre Sammenkomsterne festlige, givet dem Form, præget dem ved sin Personlighed og skaffet Fællesforeningen et godt Omdømme. — Til Revisorer valgtes Postassistent *H. Hjorth-Nielsen* og Overretssagfører *P. Hennings*. Til Revisorsuppleant valgtes Bibliotekar *E. Haugsted*.

Det vedtoges at søge næste Møde afholdt paa Sønderjyllands Grund; der havde længe været Tale om Bornholm, men man endes om at udskyde dette til Fordel for Sønderjylland.

Endelig bad Premierløjtnant *Otto Smith* Musæumsudvalget virke for, at Nationalmusæet giver Provinsmusæerne Underretning om stedlige Undersøgelser, for at disse kan deltage deri og høste Belæring deraf. *Sekretæren* lægger Repræsentanterne paa Sinde at huske at indsende Aarbøgerne til Fællesforeningen, for at det kan blive muligt at give samlede Oversigter over deres Indhold og Anmeldelse deraf i Fortid og Nutid. — Baron *Berner Schilden-Holsten* slaar til Lyd for, at Indsamling af gamle Stednavne, som er ved at gaa i Glemme, burde tages op af stedlige Udvalg under Amtssamfundene, og cand. mag. *Gunnar Knudsen* tilbyder paa Stednavneudvalgets Vegne al ønskelig Instruction og udtaler Glæde over Udsigten til at faa et Samarbejde i Gang.

Derefter samledes Deltagerne med den stedlige Komité og Kvarterværterne i Grand Hotel Royal til en tvangfri Sammenkomst. Efter Spisningen talte Dr. *Louis Bobé*:

Selv om det kun gælder en lille Ferieudflugt, kan den rigtige Historiker, naar det gælder et nyt Maal, ikke godt dy sig for før Afrejsen at slaa efter, hvad de lærde Autorer har at sige om Stedet og Egnen. For Kalundborgs Vedkommende er vi saa heldige at eje nogle Udtalelser af Byens Chroniqueur, Pastor Paludan, der selv var Kalundborgenser, og som har skildret nogle af sine Bysbørns Egenskaber. — Pastor Paludan tillægger Kalundborgenserne mange Dyder og Fortrin, som utvivlsomt har holdt sig til denne Dag, og som vi ved vort flygtige Besøg vil faa Lejlighed til at kende i deres hele Udstrækning. Enighed og Borgervenskab har her fastere Sæde end i andre danske Købstæder. Han priser Øvrighedens fredelige Sind og Omhu for at forebygge Trætte, Borgernes jævne, ligefremme og ærlige Væsen, deres uskyldige Forlystelser. — Jeg har hørt det om Møllebakken, men det siger intet — her kendes ikke som i København Partier og Kliker og Egennyttens lumske Kunster, overdreven Luksus i Gæstebud, Klædedragt og Fornøjelser med deraf følgende Bedrageri, Bankerotteri, Ægteskabsbrud, Barnemord og Selvmord. — Særlig har vi som Byens Gæster dog Interesse af den gode Pastor Paludans Bemærkninger om Kalundborgs Høflighed mod Fremmede, og i hvert Fald har han udtalt en Dom, der er fuldgyldig den Dag i Dag. Der er Familier, siger han, som gør sig en Ære og Glæde af at se den Fremmede i deres Huse, som

har en anstændig og god Levemaade. Det evige Einerlei i en lille Købstad foraarsager, at den Fremmede gør Indvaaneren som Vært gengældende Tjeneste for den Ret Mad, Værten har tilovers, med den gode Conversation, han ofte maa savne. Saa ubeskedne er vi dog ikke. Endnu en Dyd priser Paludan, og det er Tjenstagtighed mod fortjente Mænd og Godgørenhed mod de fattige. Vi tre Snese af Historikere drister os vel ikke alle til at regne os til de fortjente Mænd; flere er vel de, der relativt regner sig til de fattige, Paludan taler om. Mer end een af os maa bekende sig til Hans Michelsen, Brygger og Poet udi Callundborg, at Bogtrykkeren skiller mig fattige Skatteborger ved det lille, jeg ellers kunde tjene ved mine Skrifter. Sluttelig sammenlignede Taleren Kalundborg med det smilende Genève, hvorpaa han udbragte et »Leve Kalundborg By og Borgere«.

Resten af Aftenen tilbragtes i selskabeligt Samvær i de hyggelige Selskabslokaler, hvor der serveredes Kaffe.

Søndag Morgen Kl. 8 $\frac{1}{2}$ samledes Deltagerne til Foredrag i Hotel Postgaardens lille Sal, og Musæumsinspektør *Chr. Axel Jensen* talte om folkelige Gravminder.

Efter indledende Bemærkninger om de moderne Stenmonumenter, der altfor ofte bryder Landsbykirkegaardens Stemning, behandlede Taleren især de to Monumentformer, Gravtræer og Smedejærnsstandere, der begge nu er ved at forsvinde.

Støttet til et større Billedmateriale, deriblandt en Del store Vægtegninger, paaviste Taleren disse Monumenters kulturhistoriske og kunstneriske Værd. De liggende Ligtræer af Eg, som især kendes fra Jylland, er i deres Form vistnok tidligtmiddelalderlige. Endvidere gjorde Taleren Rede for den Udvikling, de smedede Gravkors havde gennemgaaet i Tidens Løb, og opfordrede til at være opmærksom paa at faa bevaret saadanne Gravminder, hvis der endnu fandtes flere tilbage; de var tit Vidnesbyrd om højt udviklet Kunstsans hos de Landsbysmede, der fremstillede dem. — Foredraget ventes i sin Helhed at blive trykt andetsteds.

Derefter talte Premierløjtnant *Otto Smith* om Gilder og Lav i Holbæk Amt. Da Foredraget i noget omarbejdet Form er trykt i dette Hæfte af »Fortid og Nutid«, skal der henvises hertil.

Kl. 10 tog Udflugten sin Begyndelse. Det havde regnet om Natten og om Morgenens, og Vejret havde set meget truende ud. Men det klarede op, og da de smukt pyntede Lastbiler tæt besatte rullede ud af Byen ad Røsnæs til, var det straalende Solskin. Turen gennem det bakkede Landskab var vidunderlig. Snart arbejdede Bilerne sig møjsommeligt op ad en Bakke, hvorfra der var Udsigt over hele Halvøen og over Vandet til Sejerø og Fyn, snart suste det gennem en Allé af lavkronede Elme, hvis Grene daskede Deltagerne om Ørerne og udsendte en Regn af Bladlus. Ved Raklev Kirke gjordes Holdt, og en Langdyse blev beset. Snart naaedes Ulstrup; man forsynede sig

med Madpakker og Ølflasker og spadserede ud paa Slettens Hage, hvor man i Græsset nød den medbragte Frokost med herlig Udsigt over Fjorden. Derefter samledes man i Præstegaardshaven, hvor Underbibliotekar *Carl Dumreicher* talte om Præsten Laurids Kock og »Danmark, dejligst Vang og Vænge«.

Taleren skildrede Laurids Olesen Kock's Levnetsløb. Til Røsnæs kom han som Præst i 1674, efter i 8 Aar at have været Rektor i Ringsted. Han giftede sig med Formandens Enke og gik ind til et fattigt Kald, idet Svenskekrigen havde lagt $\frac{1}{4}$ af Gaardene øde. Han var ihærdig Folkemindesamler, og alt hvad han samlede, sendte han Peder Syv. Kort før Laurids Kock's Død (1691) modtog Peder Syv bl. a. 4 Viser, hvoraf de 3 var forfattet af Kock. Heriblandt var Visen om den unge Valdemar, som 1231 omkom paa Jagten ved Nyrup, og »Danmark, dejligst Vang og Vænge«. Den sidste er aabenbart foranlediget af den Omstændighed, at man lod Danevirke forfalde og bortførte Mergel og Stene derfra, først 1708 blev dette forbudt. Stoffet har han hentet fra Friseren Broder Boisen's latinske »slesvigske Kronike«. Peder Syv optrykker Visen; senere trykkes den af Nyerup og Rahbek, med Melodi af Poul Edvard Rasmussen. 1817 faar Grundtvig Øje paa den og optrykker den i noget omskreven Form. Først i 1820 bliver den folkekendt, idet den kommer frem paa det kgl. Teater i Oehlsenschlägers Tragedie »Erik og Abel«. Begivenhederne i 1848 løftede Sangen op til at blive Yndlingssangen i Felten og i Hjemmene. Dagen efter Istedslaget sang Soldaterne den paa selve Danevirke med den lille, men meget sigende Ændring: »Ledet er i Lave«. Efter 1864 er den stadig blevet sunget med Henblik paa Sønderjylland. — Taleren slutter med at betone, at Laurids Kock var en dansk Type, som vi har Ære af, en af de smukkeste Præstetyper, vi kender.

Professor *H. Orlík* takkede Foredragsholderen for det smukke, stemningsrige Foredrag, og udtalte Ønsket om, at det maatte blive trykt. Derefter drog man til Forsamlingshuset, hvor der var arrangeret et nydeligt Kaffebord. Man sang: »Danmark, dejligst Vang og Vænge«, hvorefter Prof. *Knud Fabricius* talte for Digteren *Carl Dumreicher*. Kredslæge *J. Møller* udtalte en Tak til Friskolelærer *Hans Rasmussen* og de unge Piger, der havde pyntet Forsamlingshuset, Der aflagdes Besøg i Røsnæs Kirke, som *Chr. Axel Jensen* foreviste.

Kirken bærer Præg af at være bygget i en fattig Egn. Til den ældste Bygning, antagelig fra 12. Aarh., er Stenene pillet sammen fra Markerne, og Murene er usædvanlig tynde. Senere er den tildels ombygget med Munkesten. Bag Alteret findes det eneste gamle Vindue, der nu er tilmuret. I 15. Aarh. op-rinder bedre Tider, Kirken faar Hvalvinger i Stedet for det tidligere Bræddeloft, det lille søndre Vaabenhus bygges større, og man opfører af Artighed mod Kvinderne det store, pragtfulde nordre Vaabenhus. Senere kommer Taarnet til. Taleren foreviser derefter Kirkens Inventar og forklarer dets Alder, fremviser Laurids Kock's Ligsten i Koret og udtaler til Slut, at selv om de gamle Kirker ikke altid er lige pragtfulde, er det dog en Art Monumenter, der paa en inderligere Maade minder os om de henfarne Tider. — Paa Kirkegaarden

besaa man en Mindetavle, en trolovet ung Mand havde rejst over sin unge, nittenaarige afdøde Brud, og som bar følgende Vers:

O du min søde Jomfru fiin,
du hviler i dit søde Soveskrin,
Gud lad min Sjæl omfaane dig
blandt Englerne i Himmerig.

Selskabet besteg derefter paany Lastbilerne og vendte tilbage til Kalundborg efter en uforglemmelig vellykket Tur.

Kl. 4 samledes man til offentligt Møde paa Møllebakken, og mange Mennesker var kommet til Stede og havde lejret sig op ad en stejl, græsklædt Skrænt. Prof. *Hans Orlík* talte om »Esbern Snare«.

Minderne om Valdemarernes Tid hører til Danmarks lykkeligste. Aldrig har der været en Tid, da Samfundet har været saa harmonisk bygget. En af Tidens Stormænd, Esbern Snare, var i særlig Grad knyttet til Kalundborg. Det, der udmærkede ham, var hans Kækhed, Mod og Ridderlighed. For ham var Krigstogene et Eventyr, en Sport; han elskede Kampen for Kampens Skyld, men i Virkeligheden var Kampen en national Forsvarskamp. Han var en hurtig og snild Mand, og Kongen satte ham meget højt. Samtidig med at Valdemar byggede sin Borg ved Vordingborg, og Absalon sin i Havn, byggede Esbern her ved Hærvig sin Borg med den vidunderlige Kirke, hvortil Modellen rimeligvis er hjembragt fra Østerlandene ad Korstogsvejen. Taleren anfører flere Eksempler paa Esbern Snares Ridderlighed, hans Lune og Humor og slutter med at udtale: Man faar et Billede af en Mand, der vel ikke hører til Førerne, men en kæk, straalende Personlighed med et fornøjeligt Lune. Det friske Humør følger ham til hans sidste Dage, og han er begejstret først og fremmest for Fædrelandets Sag. Vi kender ham som en af vore egne. Og netop i dette har den kække, muntre, elskværdige Mand ydet sit Bidrag til Valdemarernes Storhed.

Efter Afsyngelse af »Der er et yndigt Land« talte Professor *Vilhelm Andersen* om Peder Palladius og Thomas Kingo.

Taleren oplæste Dele af »Visitatsbogen« og »Sjungekoret« og gav en Karakteristik af de to Forfatteres Forhold til og Opfattelse af Landet, Bonden og Naturen. Taleren sluttede med at udtale: Den Egn, der her har samlet os, er i Litteraturen repræsenteret ved Valdemar Rørdam og Thorkild Gravlund; det er gode Vers og god Prosa, de giver os. Men de har haft mægtige Forgængere i Peder Palladius og Thomas Kingo.

Kl. 7^{1/2} samledes Mødets Deltagere, Værter og Damer til Fællesspisning paa Hotel Postgaarden, ialt ca. 150 Deltagere. Det hele havde et overmaade festligt Forløb; Talerne fulgte Slag i Slag, vistnok over tyve, og Stemningen steg under Afsyngelsen af tvende lokale, til Festen forfattede Viser. Det blev meget sent, inden man kom til Ro.

Mandag Morgen oprandt med straalende Sol, og Historikerne blev vækkede af deres trygge Søvn ved at »Nitterne« begyndte

deres Hammerslag nede paa Værftet. Kl. 8 $\frac{1}{2}$ samledes de mest morgenduelige ved Bomhuset paa Skt. Jørgensbjerg, og Byvandringen tog sin Begyndelse under Ledelse af Musæumsinspektør *Hugo Matthiessen*. Efterhaanden tiltog Følget i Størrelse, og blev meget anseligt; ikke blot Gæsterne, men ogsaa »de indfødte« sluttede sig til i stort Tal.

Byvandringen var lagt saaledes, at den kunde give et Overblik over Byens Rigdom af god, gammel Arkitektur, samt et Indtryk af dens topografiske Ejendommelighed. Fra Samlingsstedet ved Bomhuset Øst for Byen ved St. Jørgensbjerg i Nærheden af Stadens Fredsten og Vartegn gik Vejen ad den smukt svungne Kordelgade, den oprindelige Adelsvej, langs hvilken den middelalderlige Forstad, Nederbyen, blomstrede op tæt ind under Møllebakken, i hvis Skråent Møllestræde, forbunden med Kordelgades Gaarde ved stejle Stentrapper, danner en højtliggende Baggade. I Kordelgade henleddes Opmærksomheden paa forskellige typiske Repræsentanter for Byens borgerlige Bygningskunst, f. Eks. den barokke Brænderigaard, den Lundske Købmandsgaard i det 18. Aarh.'s glatte Bindingsværk, den knægtbyggede Bindingsværksgaard ved Hjørnet af Lindegade, en sidste Udløber af Renaissanceen, samt lige overfor Apotekets karakteristiske Rococco-Façade. Turen gik dernæst udenom det forsvundne Slots Terræn, om hvis Grænser Gadenavne som Volden og Baggraven minder, en Sænkning i Jordsmonnet mellem Raadhuset og Lindemandsstræde forraader endnu Slotsgravens Plads og Revner i Raadhusets Façade vidner om, at dets Mure rider paa gamle Grunde. Tæt Nord-Øst derfor er Ruinerne af »Fars Hat« fremdragne. Den vestre Slotsgrav ved det nuværende Torv dannede Skel mod den oprindelige Højby, et typisk middelalderligt Anlæg, lagt paa en aflang Bakkeaa, omsluttet af Mure og mod Syd begrænset af Fjorden, mod Vest og Nord af den nu udtørrede Munkesø. Byplanen er symmetrisk bygget op om den gennemløbende Hovedgade, Algade, samt dennes 2 Baggader, Præstegade mod Syd, Munkesogade mod Nord, og foran Vor Frue Kirke viger Gadens søndre Husrække jævnt tilbage, saa der foran Kirken aabner sig en tresidet Plads, der yderligere understreger Kirkens dominerende Stilling. Tilsvarende Træk fra andre kendte middelalderlige Byanlæg fremdroges. Forladt af Forretninglivet, som nu pulserer i Kordelgade, har Overbyen ikke alene sin gamle Grundplan saa nogenlunde i Behold, men tillige bevaret en sjælden Skat af gotiske Stenhuse, der danner en malerisk Ramme om den stolte Kirke. Ved Algade blev Roskilde-Bispens Stenhusgaard beset, samt det dermed sammenbyggede Gavlhuis, der efter Reformationen var Raadhus i 300 Aar; i Kirkegaardens Ringmur knejser et 2 Stokværk højt Stenhus, som i lang Tid var Rektorbolig, medens den oprindelige Kirkelade i Kirkegaardens modsatte Hjørne senere brugtes som Latinskole. Lige overfor denne Bygning ligger i Præstegade et gotisk Murstenshus, der efter Reformationen var Præstegaard og uden Tvivl har givet Gaden Navn. Saavel disse Bygninger, som de ved Algades søndre Side liggende Renaissancegaardes arkitektoniske Ejendommeligheder udpegedes korteligt, og Vandringen sluttede i Baggraven, hvor Højbyens maleriske, middelalderlige Skønhed bedst gør sig gældende. (Talerens Referat).

Kl. 10 samledes Deltagerne i Teatersalen, og Kredslæge *J. S. Møller*, Kalundborg, holdt et interessant Foredrag om Røsnæsdragter.

Der har paa denne Egn været en paafaldende Forskel i Boligskikkene, hvorom kan læses i »Fra Holbæk Amt« 1914 og 15. Paa Røsnæs (d. e. Røsnæs og Raklev Sogne) havde Opholdsstuen bibeholdt Oldtidens og Middelalderens Skik at have Bordet og Bænken staaende langs Gavlvæggen (Tværskillerummet), medens de andre Egne her paa Egnen havde den almindelige Skik at stille Bord og Bænke langs Vinduessiden. Ogsaa i andre Enkeltheder skilte de to Boligtyper sig fra hinanden, hvilket bl. a. prægede Stuelængens Udseende. Grænsen mellem de to Boligtyper var nøjagtigt Grænsen mellem Raklev og Tømmerup Sogne.

Den samme Grænse skilte Dragtskikkene paa Røsnæs fra de andre Sognes.

Mandsdragterne paa Røsnæs har dog intet Særpræg. Saavel Langtrøjemoden som Korttrøjemoden synes i det væsentlige at have været ens over hele Sjælland, de var i hvert Fald i det væsentlige ens paa Kalundborgegnen.

Kvindedragterne adskiller sig derimod saavel i Snit som Stof væsentlig fra de andre Egenes Dragter. Endvidere har der her hersket et udpræget Dragtceremoniel, der giver sig tilkende i de mange forskellige Dragter, hver til sin Brug. Særegen for Røsnæs er først en egen Slags Vævning, »Rejstetøj«, der efter de forskellige Mønstre og Farver kaldtes »Pletrejst«, »blandet Rejst«, »korsrejst«, »rødrejst«, »grønrejst«. Lignende Vævning brugtes ogsaa til Stuens Udsmykning i Form af Sengeforhæng og Vuggetæpper (»Hjulrejst«). De andre Egenes Hvergarn og Vadmæl brugtes dog ogsaa til visse Dragter, men paa Hvergarnskjolerne kunde der være indvævet en mangefarvet bred Bort.

Af Hverdagsdragter findes to, begge af blaat Hvergarn med Bort (»randet« Skørt), den ene med mørkegrøn Bort, den anden med lysegrøn (»saksegrøn«) Bort. Den første brugtes ogsaa paa 5. Bryllupsdag, den sidste ogsaa paa 4. Bryllupsdag.

Høstdragten bestod af en hvid Vadmelsklokke (med »Klokkelæg«, Wienerlæg) med paasyet Bort forneden og grøn Kantning foroven. Hertil en »Solhat« eller Helgolænder over Huen, der aldrig forlod Hovedet. Huen var omvundet med et mørkt uldent Tørklæde.

Dragten brugtes ogsaa i Legestuer og smaa Visitter om Sommeren.

Festdragternes Hue havde samme Form, men var ikke omvundet med et Tørklæde, men forsynet med Hue- og Nakkebaand af broget Silke. Hertil hørte endvidere en Brystlap (»Patteklud«).

a) Dragten af Grønrejst anvendtes kun 1. Bryllupsdag og i Kirken i Paa-sken. b) Dragten af Rødrejst anvendtes kun 2. Bryllupsdag og i Kirken i Pinsen. c) Dragten af blaat Hvergarn med 3 grønne Baand paasyet som Bort (»baandet« Skørt) — ogsaa de to andre havde »baandede« Skorter — anvendtes kun 3. Bryllupsdag og i Julen. Skorterne var, ligesom Hverdagsdragternes, lagt i skarpe Folder. Bullerne var af finere Stof end Hverdagsdragternes; de var alle paa de hidtil nævnte Dragter kantede i Halsudskæringen og omkring Ærmegabene med brede grønne Baand. Ærmerne var strikkede.

d) Den sorte Konedragt var helt igennem af sort Vadmæl uden Baand paa Bul eller Skørt og med sidstnævnte lagt i Wienerlæg. Hertil sort Hue med sorte Silkebaand. Den bares ved Giftermaalet og ved visse særlige Højtideligheder.

e) Sørge dragten var af graat Hvergarn med indvævede sorte Striber og mørkegrøn Vadmels Bul.

f) Kirkedragten (paa alm. Søndage) var lig Hverdagsdragten med Stadshue.

g) Altergangsdragten var den sorte Kjole eller Hverdagsdragten med hvid Hue med sorte Baand samt hvidt Skulder- og Forklæde.

Snittet i Huen samt andre Enkeltheder viser tydeligt hen til Renaissance-moder fra ca. 1500, visse Enkeltheder til Moden fra 1625—50.

Helt forskellige herfra er de andre Egenes Dragter, der i det væsentlige ikke skiller sig ud fra de øvrige sjællandske, og hvis Snit viser hen til langt yngre Moder, der gaar sporløst hen over Røsnæsdragterne.

Sluttelig bebudede Taleren, at han vilde fremkomme med en udførlig Redegørelse for Dragtskikkene m. m.

Foredraget illustreredes med Forevisning af en Røsnæskone i Dragt og af enkelte Beklædningsgenstande. (Talerens Referat).

Derefter besaa man Musæet, der findes i den smukke Lindegaard. Under Kredslæge J. S. Møllers Vejledning blev det gennemgaaet fra Ende til anden; med særlig Interesse dvælede man ved den fine Samling Røsnæsdragter og Røsnæsstuerne. Man var alle enige om at beundre det smukke Resultat, Musæet kunde opvise efter en kun 10-aarig Virksomhed, takket være Kredslæge J. S. Møllers energiske Ledelse.

Kl. 12 spistes Frokost paa Grand Hotel Royal; derefter samledes Deltagerne i Kirken. Orgelet præluderede, og man afsang Salmen: »Kirken den er et gammelt Hus«, hvorefter cand. mag. Vilh. Lorenzen talte om Kirkens Stil og Bygningshistorie. Foredragets Indhold vil udgøre en Del af en Monografi over Kalundborg Kirke, som 1921 agtes udgivet af Selsk. til Udg. af Danske Mindesmærker. Efter Foredraget blev sunget: »Klokken slaar, Tiden gaar«, og under Orgelpostludium forlod man Kirken. Man drog derefter til Udgravningerne i Lindvænget, hvor Musæumsinspektør Chr. Axel Jensen foreviste de fremgravede Rester af Bymurene og Søtaarnet, der er temmelig betydelige og fremtræder i smukt restaureret Tilstand; endnu mangler dog en Regulering af Terrænet, som længe har været paa Tale.

Kl. 2^{1/2} afholdtes i Teatersalen Stævnets sidste Foredrag: Professor Knud Fabricius: Aandsstrømninger i Danmark for 100 Aar siden. Foredraget vil blive trykt i Gad's Danske Magasin 1921.

Ved Afslutningen af Mødet udtalte Prof. H. Olrik, at Hensigten med at afholde Fællesforeningens Sommermøder paa skiftende Steder bl. a. ogsaa var at vække den historiske Interesse hos Beboerne, saa at de selv kunde arbejde videre. Han bragte paa Fællesforeningens Vegne en hjertelig Tak til Kalundborg Bys Borgere, til Komitéen og Pressen. Vi kan kun sige, at det har været et udmærket Møde, der aldrig vil glemmes af os, der har deltaget i det. En hjertelig Tak til alle Byens Borgere. — Kredslæge J. S. Møller takkede Repræsentanterne, fordi de havde

valgt Kalundborg til Mødested, og det var Komitéen en Glæde, at det var lykkedes at overholde Programmet, der ikke havde budt paa altfor mange Pavser. En Tak til Byens Gæster. — Med Eftermiddagstogene afrejste derefter de fleste af Mødedeltagerne, et Minde rigere. At Mødet havde været til Glæde og Udbytte ikke alene for Repræsentanterne, men ogsaa for Byens Folk, fremgik af talrige Udtalelser. Saaledes skriver Kal. Avis ^{21/6}: »Vi vidste, at der skulde komme over et halvt Hundrede af Landets mest fremragende Videnskabsmænd og havde troet, at der kom nogle forfærdelig tørre og alvorlige Bogorme, men saa viser det sig, at de er de mest livlige og selskabelige Mennesker, hvad enten de saa er Professorer, Magistre, Arkitekter eller Lærere, eller hvad de nu er«.

MEDLEMMER AF DANSK HISTORISK FÆLLESFORENING.

A. Foreninger.

Den danske historiske Forening.
 Samfund for dansk-norsk Genealogi og Personalhistorie.
 Historisk Samfund for Københavns Amt.
 Frederiksborg Amts historiske Samfund.
 Historisk Samfund for Holbæk Amt.
 Historisk Samfund for Sorø Amt.
 Historisk Samfund for Præstø Amt.
 Bornholms Samfund.
 Laaland-Falsters historiske Samfund.
 Historisk Samfund for Odense og Assens Amter.
 Svendborg Amts historiske Samfund.
 Historisk Samfund for Hjørring Amt.
 Historisk Samfund for Ty og Hanherred.
 Historisk Samfund for Aalborg Amt.
 Skive og Omegns historiske Forening.
 Historisk Samfund for Aarhus Stift.
 Vejle Amts historiske Samfund.
 Historisk Samfund for Ringkøbing Amt.
 Historisk Samfund for Ribe Amt.
